

موضوع: تدوین امور رمزگذاری در منظر شهری پایدار فرهنگی با بهره‌گیری از رویکرد نشانه‌شناسی

چکیده

بررسی مبانی نظری و نظریه‌های طراحی شهری نشان می‌دهد، مقوله‌ی مدیریت منظر شهری، از مهم‌ترین اهداف طراحی شهری است. منظر شهری با توجه ماهیت، ویژگی‌ها و ابعاد آن می‌تواند عرصه‌ای برای بروز هویت مکان و معنا باشد، زمینه‌ای که ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی هر شهر را در قالب ابعاد هویتی و معنایی آن بروز می‌دهد و تبلور عینی ویژگی‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی هر جامعه است. به‌عبارتی منظر شهر، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین وجوه شهر، ملموس‌ترین سطحی است که ناظر در شهر با آن برخورد می‌کند و از این رهگذر زمینه‌ی قرائت از شهر برایش به‌وجود می‌آید. علی‌رغم مواردی که بیان شد و اهمیت مقوله‌ی منظر شهر در ایجاد هویت مکان، بررسی‌ها نشان می‌دهد، در مقیاس‌های مختلف منظر شهری، رخدادی تحت تأثیر روندهای موجود، در جریان است که به کم‌رنگ شدن ابعاد هویتی و معنایی این مفهوم و از بین رفتن ویژگی‌های متمایز کننده (ابعاد اجتماعی و فرهنگی) این عرصه منجر شده است.

با این توضیح، هدف این پژوهش، تدوین اصول رمزگذاری در منظر شهری پایدار فرهنگی است که از یک سو، زمینه‌ی تحقق خوانایی، قرائت و رمزگشایی ناظر در برخورد با این عرصه فراهم آید و از دیگر سو به هویت مکان در این قلمرو که بی‌شک واجد ابعاد اجتماعی و فرهنگی است، دست یابد. بنابراین این رساله در ابتدا چارچوب مفهومی و رویکردی منتخب در بررسی منظر شهری را تدوین نموده تا به ارتقاء ابعاد معنایی در منظر شهری دست یازد. بررسی‌ها نشان داد که الگوواره‌ی پایداری فرهنگی که هدفش تحقق هویت فرهنگی و اجتماعی است، می‌تواند کاربردی باشد. این چارچوب مفهومی، به‌عنوان یک اصل تأثیرگذار و هدایت کننده، مانع از ایجاد منظر شهری نافضایی و یا فضایی خواهد شد. در ادامه به منظور انجام یک پژوهش کاربردی، مقیاسی از منظر به‌عنوان نمونه‌ی موردی پژوهش انتخاب شد. بدین ترتیب نمونه‌هایی از مناظر روزمره در محلات شهری که مشتمل بر جداره، فعالیت جداره، مسیر پیاده، نشانه و فضاهای جمعی هستند، مورد بررسی قرار گرفتند.

با توجه به هدف پژوهش و رویکرد منتخب رساله، به منظور تدوین اصول مناسب برای رمزگذاری، از نشانه‌شناسی به‌عنوان رویکردی نظریه-مبنا استفاده شده است. این روش با پذیرش دوسویگی رابطه‌ی عین و ذهن که در قالب نشانه و کد (رمزگان) نمود می‌یابد، به‌عنوان روش منتخب مورد استفاده قرار گرفته است. از آنجاکه هدف، تبیین روش مناسب (رمزگذاری توافقی) و تدوین اصول رمزگذاری در سطح مناظر روزمره‌ی ساکنین است، در ابتدا انواع رمزگان‌ها و دلالت‌هایی منظر شهری شناسایی شده‌اند، به این منظور، مهم‌ترین ابعاد منظر شهری که مشتمل بر ابعاد معنایی، زیبایی‌شناختی و عملکردی است، به تفصیل بررسی شدند. هدف از این بررسی شناسایی اولیه انواع دلالت‌ها و رمزگان‌ها بوده است، که به منظور تدقیق آنها، از روش پرسش‌گری استفاده شده است. با این توضیح بر مبنای رویکرد منتخب در روش تحقیق -نشانه‌شناسی فرهنگی- در نمونه‌ی

موردی پژوهش، دو عرصه‌ی کاملاً متمایز که نشان‌دهنده‌ی عرصه‌ی خودی و دیگری هستند، انتخاب شدند و بر مبنای تکنیک پرسش‌گری نشانه‌ها، رمزگان‌ها، سطوح معنا و فرهنگی یا غیرفرهنگی بودن نشانه‌ها تبیین شد. در این راستا در گام اول به منظور تشخیص کدها و نشانه‌ها از متخصصین و در گام دوم به منظور تشخیص زمینه‌های ادراکی و شناخت روندهای طرد و جذب از نظرات ساکنین استفاده گردید. نتایج بررسی‌ها نشان داد، در متون مختلف مورد بررسی در سطح مناظر روزمره ساکنین، انواع دلالت‌ها و معانی چه مواردی را در برمی‌گیرند. در عین حال نتایج نشان داد، از دید ساکنین محله به چه میزان متون از حیث دارا بودن ابعاد و ارزش‌های فرهنگی، مناسب ارزیابی می‌شوند. همچنین مشخص شد، کدامیک از عناصر دلالتی بر فرهنگی ارزیابی شدن متن‌ها تاثیر دارند و اولویت آنها چه مواردی را در بر می‌گیرد. تاثیرگذاری عامل ویژگی‌های فردی بر فرهنگی ارزیابی شدن متون نیز بررسی شد. بدین ترتیب ماحصل این فرآیند، تبیین روش رمزگذاری مشارکتی (کارشناس محور و ادراک محور) و تدوین اصول رمزگذاری مطلوب در منظر شهری در مقیاس محله است که منجر به ارتقا خوانایی و جهت‌یابی در این عرصه می‌شود.